

Fraude-risicoanalyse

Inhoud

1	Inleiding	3
2	Algemeen kader	3
2.1	Begrippen	3
3	Fraude analyse	5
3.1	Kader fraude analyse	5
3.2	Fraude analyse per proces	7

1 Inleiding

Beheersing van het risico op fraude is niet een eenmalige activiteit maar is een structureel onderdeel van de inrichting van onze organisatie. Naast de structuur, de inrichting binnen de (ICT-systemen van de) organisatie, is ook organisatiecultuur van belang om fraude te voorkomen. Bewustwording van dat risico is daarbij een belangrijk aspect.

In deze analyse geven wij eerst een algemeen kader mede om begrippen te verduidelijken en de richting van de analyse te concretiseren. Vervolgens geven wij de analyse weer. Het doel van de analyse is:

- het inzichtelijk krijgen welke frauderisico's er zijn in de verschillende processen en
- het beoordelen van dit die risico's op de volgende aspecten:
 - Welke beheersmaatregelen zijn er getroffen waarmee fraude voorkomen wordt?
 - Wat is de waarschijnlijkheid van het risico (hoog, laag gemiddeld);
 - Wat is de impact (zowel financieel als maatschappelijk) van het risico?
 - Zijn aanvullende maatregelen nodig?

De uitkomsten van de fraude-risicoanalyse vormt de basis voor de uit te voeren verbijzonderde controles (VIC). Dit voor het onderdeel 'fraude en oneigenlijk gebruik' (bijlage 6 van het intern controleplan 2025-2026).

2 Algemeen kader

2.1 Begrippen

In deze paragraaf besteden we aandacht aan de volgende begrippen/ aspecten:

- a. Fraude
- b. Wie fraudeert?
- c. Misbruik en oneigenlijk gebruik
- d. Rechtmatigheid
- e. Integriteit

a. Fraude

Fraude is een verzamelnaam van allerlei verwijtbaar, niet toegestaan of niet gewenst gedrag. Er zijn allerlei definities in omloop. Van Dale geeft aan als betekenis: *Bedrog bestaande uit vervalsing van administratie of ontduiking van voorschriften*. Het eerder genoemde document van Deloitte omschrijft het als: *Het bevoordelen van jezelf of een ander middels opzettelijk wederrechtelijk handelen*.

b. Wie fraudeert?

Binnen Omgevingsdienst IJmond kan onderscheid gemaakt worden tussen:

- Leden van het Algemeen Bestuur;
- Leden van het Dagelijks Bestuur;

- Werknemers, in dienst van Omgevingsdienst IJmond;
- Iemand die niet bij Omgevingsdienst IJmond werkt, bijv. een burger, inhuurkracht of opdrachtnemer.

Voor bestuurders en werknemers geldt nog meer dan voor anderen dat zij betrouwbaar en integer handelen, omdat het gezag van de overheid samenhangt met haar betrouwbaarheid. Niet integer gedrag wordt medewerkers van overheidsinstellingen zwaarder aangerekend in het strafrecht.

c. Misbruik en oneigenlijk gebruik

Misbruik: Het opzettelijk niet, niet tijdig, onjuist of onvolledig verstrekken van gegevens met als doel ten onrechte overheidssubsidies of –uitkeringen te verkrijgen, of het niet, dan wel een te laag bedrag aan heffingen aan de overheid te betalen. Het opzettelijk niet, niet tijdig, onjuist of onvolledig verstrekken van gegevens betreft een bewuste misleiding om een onrechtmatig of onwettig voordeel te behalen.

Misbruik kan gelijk gesteld worden met het plegen van fraude om zich onrechtmatig overheids-gelden toe te eigenen.

Oneigenlijk gebruik: Het door het aangaan van rechtshandelingen, al dan niet gecombineerd met feitelijke handelingen, verkrijgen van overheidsbijdragen of het niet dan wel een te laag bedrag betalen van heffingen aan de overheid, in overeenstemming met de bewoordingen van de regelgeving, maar in strijd met het doel en de strekking daarvan.

Bij oneigenlijk gebruik wordt feitelijk gehandeld in overeenstemming wet- en regelgeving. Daarmee zijn dergelijke handelingen niet onrechtmatig. Wel is sprake van het in strijd handelen met het doel en de strekking van de wet- en regelgeving. Indien de wet- en regelgeving oneigenlijk gebruik mogelijk maakt ('de mazen van de wet') is het blijkbaar noodzakelijk dat de wet- en regelgeving wordt aangepast en/of duidelijker moet worden toegelicht.

'Misbruik' is dus onrechtmatig, 'Oneigenlijk gebruik' niet.

d. Rechtmatigheid

Onder rechtmatigheid wordt verstaan: *het naleven van wet- en regelgeving, dus wetten en regels van zowel de EU, het Rijk en van de overheidsorganisatie zelf (verordeningen).*

Vanaf boekjaar 2022 legt het Dagelijks Bestuur een rechtmatigheidsverantwoording af. De accountant toetst het getrouwe beeld van deze verantwoording.

e. Integriteit

Integriteit wordt vaak gezien als het tegenovergestelde van corruptie en fraude, maar is veel breder. Het heeft met een andere instelling te maken: gericht op betrouwbaarheid, onpartijdigheid, objectiviteit en rechtvaardigheid. Het hangt samen met maatschappelijke normen over democratie en rechtstaat. Voldoen aan regels en aan de bedoeling van regels. Door gevallen van fraude en corruptie is het begrip integriteit belangrijker geworden. De overheid en daarmee de deelnemers daarin (bestuursleden en medewerkers). Integriteit moet een onderdeel zijn van de cultuur van een overheidsorganisatie.

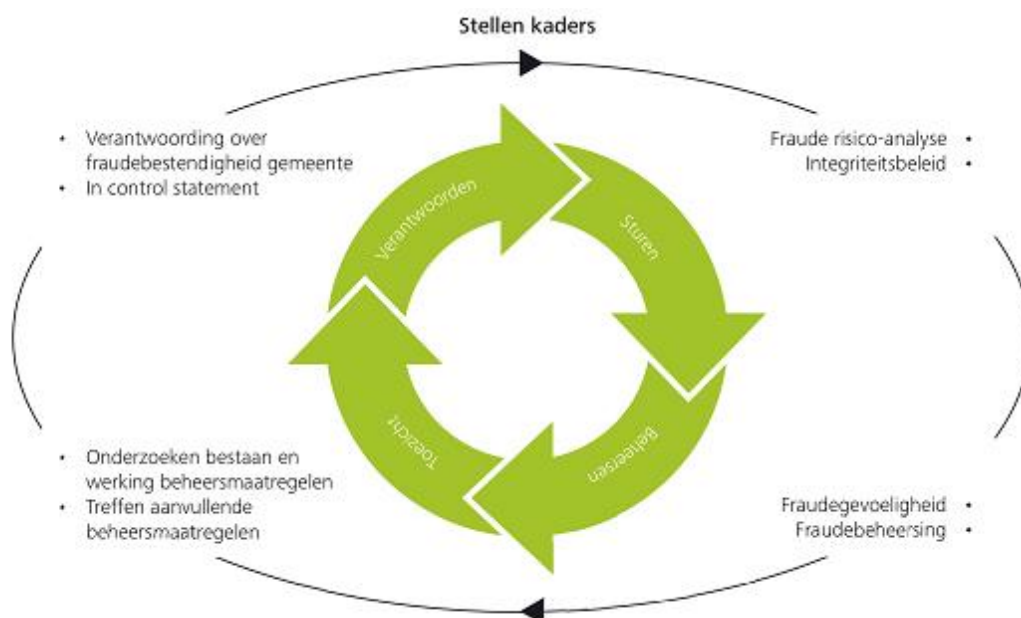
Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft een aantal basishoudnormen geformuleerd voor integriteitsbeleid, waaronder:

- aandacht voor integriteit
- gedragscodes
- onderzoek bij werving en selectie van medewerkers
- afleggen van de eed of de belofte
- regeling voor melding nevenwerkzaamheden
- maatregelen voor informatiebescherming van vertrouwelijke gegevens
- regeling met meldplicht voor het aannemen van relatiegeschenken en uitnodigingen
- vastleggen inkoop- en aanbestedingsregelingen
- klokkenluidersregeling, vertrouwenscontactpersoon etc.

3 Fraude analyse

3.1 Kader fraude analyse

Fraude-analyse is een niet op zichzelf staande activiteit, maar is ingebed in de governancecyclus van de gemeente. Die ziet er voor fraude als volgt uit:

Deze cyclus geeft de samenhang van sturen, beheersen, toezicht en verantwoording.

Sturen:

Dit houdt in: de inrichting van de organisatie, kaders stellen, inclusief specifieke regels, maatregelen organiseren om frauderisico's te beheersen. Dit gaat over alle drie de componenten van de fraudedriehoek: gelegenheid, druk en rationalisatie. Praktisch gaat het om het invullen van

het integriteitsbeleid en het onderkennen en inventariseren van frauderisico's. De frauderisico-analyse is hier onderdeel van.

Beheersen:

Om het frauderisico te kunnen beheersen is het van belang te weten op welke onderdelen Omgevingsdienst IJmond de meeste risico's op fraude loopt en op welke onderdelen onze organisatie het meest gevoelig is. Het frauderisico heeft een belangrijke samenhang met de cultuur en managementstijl binnen onze organisatie.

De beheersingsmaatregelen bestaan vooral uit functiescheidingen in de processen, interne controle, logische en transparante procedures. Daarbij is het van belang de doelmatigheid te bewaken. Er blijven dan altijd restrisico's over. Daarvan moet een inschatting worden gemaakt van impact en omvang om te beoordelen of deze acceptabel zijn.

Toezicht:

Dit houdt in het beoordelen/controleren of de kaders daadwerkelijk goed ingericht zijn en worden nageleefd. Dit is vooral een taak van de verbijzonderde interne controlefunctie. Het tweede aspect van de toezichtfunctie is of de maatregelen die zijn getroffen om de integriteit te bevorderen en te handhaven daadwerkelijk worden nageleefd.

Verantwoording:

Het gaat bij de verantwoording over de fraudebestendigheid van Omgevingsdienst IJmond. Het gaat om aspecten als:

- Visie en uitwerking van integriteit;
- De uitkomsten van de frauderisico-analyse;
- De getroffen beheersmaatregelen en restrisico's;
- De uitkomsten van de controlebevindingen;
- Eventuele aanvullende maatregelen naar aanleiding van deze uitkomsten.

Verantwoording vindt plaats aan de directeur en, indien noodzakelijk, in afschrift aan het Dagelijks Bestuur.

3.2 Fraude analyse per proces

Proces	Risico	Waarschijnlijkheid risico	Mogelijke impact risico	Getroffen beheersmaatregelen	Aanvullende maatregelen nodig?
BESTUUR					
Bestuurlijk besluitvormingsproces	Het risico dat besluitvorming niet onafhankelijk plaatsvindt	L	Groot, zowel politiek als financieel	* Afwegingen en motiveringen voor besluiten helder tijdens bestuursvergaderingen uiteengezet. * Tijdig versturen concept besluiten aan controllers, dit ter voorbereiding van en advisering over bestuursbesluiten. * Voorafgaand aan DB en AB controllers gemeenten betrekken met een overleg via Teams	Geen aanvullende werkzaamheden nodig. Rest risico is zeer laag.
TREASURY					
Treasurybeleid	Het risico van ongewenste speculatie, innemen van gevaarlijke risicoposities	L	Financieel risico kan groot zijn	- Periodiek opstellen/ actualiseren van het treasurystatuut. Hierin zijn alle speculatieve mogelijkheden uitgesloten.	Geen aanvullende werkzaamheden nodig. Rest risico is zeer laag.
Aantrekken van geldleningen	Het risico dat het aantrekken van leningen niet onafhankelijk plaatsvindt.	L	Financieel risico kan groot zijn	* Uitgangspunten en randvoorwaarden zijn benoemd in treasurystatuut. * Vooraf goedkeuring door bestuur, offerteaanvraag wordt vastgelegd (altijd meerdere), autorisatie door directeur (namens DB), achteraf verantwoording aan DB.	Geen aanvullende werkzaamheden nodig. Rest risico is zeer laag.
Betalingsverkeersfacturen	Het risico dat op onrechtmatige wijze geld wordt onttrokken. Geld overmaken op foutief rekeningnummer	G	Hoog financieel impact	* De bevoegdheden en functiescheiding zijn in de autorisatietabel van het financiële systeem geregeld. * De boeking van de betalingen vindt	VIC Inkopen en betalingen; steekproefsgewijze controle op naam en rekeningnummer

				in functiescheiding van de betalingen plaats. * Functiescheiding tussen klaarzetten van betaling en ondertekening/ feitelijk betalen. Administratief medewerker kan niet verrichten. * Tweehandtekeningenstelsel. * Bij afwezigheid (ziekte, vakantie) is er adequate vervanging, rekening houdend met competenties en functiescheiding. * Periodieke check van gewijzigde stamgegevens crediteuren * Beperken van handmatige betalingen door gebruik te maken van SEPA. Hier zitten de bankrekening controles * Melding EOL van wijziging bankgegevens, check door FC met achterliggende bescheiden. Logfile in EOL van wijzigingen.	overeenkomstig de factuur. Onderbouwing (incidentele) betaling met onderliggende bescheiden. Dit alleen voor incidentele betalingen boven € 100. Omvang VIC: Aantal wordt bepaald adhv selectiemethodiek steekproeven accountant
Betalingsverkeer-salarissen	Het risico dat op onrechtmatige wijze geld wordt onttrokken. Geld overmaken op foutief rekeningnummer	G	Hoog financieel impact	* Functiescheiding tussen klaarzetten van betaling en ondertekening/ feitelijk betalen. * Tweehandtekeningenstelsel. * Bij afwezigheid (ziekte, vakantie) is er adequate vervanging, rekening houdend met competenties en functiescheiding. * Medewerker wijzigt zelf bankgegevens in InSight. P&O controleert de bankgegevens met kopie betaalpas.	VIC Inkopen en betalingen; steekproefsgewijze controle op naam en rekeningnummer overeenkomstig de factuur. Onderbouwing (incidentele) betaling met onderliggende bescheiden. Dit alleen voor incidentele betalingen boven € 100. Omvang VIC:

				* Functiescheiding binnen P&O voor invoer en goedkeuring van wijziging van stamgegevens. * Naam- nummer check door BNG bank.	Aantal wordt bepaald adhv selectiemethodiek steekproeven accountant
Kasgeld	Het risico dat op onrechtmatige wijze gelden aan de kas worden onttrokken	G	Laag financiële impact	* Periodieke kascontrole (jaarlijks fysieke controle) * Aansluiting inkomsten (enkel opgenomen gelden) en uitgaven met (geautoriseerde) bronbescheiden door fin. medewerker. * Beperkt kasgeld * Pincode van bankpas alleen bekend bij functionarissen die belast zijn met het zetten van de 2e handtekening.	Geen aanvullende werkzaamheden nodig. Rest risico is zeer laag.
CORRECTIES					
Memoriaalboekingen	Het risico dat memoriaalboekingen niet juist, tijdig en volledig zijn geautoriseerd en verwerkt met een incorrecte verslaggeving tot gevolg.	H	Lage financiële impact	* Gebruik wordt zoveel mogelijk geautomatiseerd per stroom - t.b.v. periodiciteit- t.b.v. dekkingen -t.b.v. salarismutaties. Dit door middel van vaste boekingen. * Gebruik maken van verschillende dagboeken voor memoriaalboekingen (salarissen, projecten, activa etc.) * Duidelijke vastlegging van de aard en de reden van de memoriaalboekingen. Memoriaalboekingen anders dan vaste stromen worden in detail vastgelegd en gecontroleerd.	VIC Memoriaalboekingen. Gedetailleerde controle en vastlegging van overige memoriaalboekingen.
Tussenrekeningen	Het risico dat onrechtmatige handelingen door het	L	Kan hoge financiële	* Periodieke analyse van de tussenrekeningen; hierbij specifieke controle op handmatige boekingen op	Tijdens opstellen van jaarrekening 100% gegevensgerichte

	oneigenlijk gebruik van tussenrekeningen wordt gemaskeerd.		impact hebben	tussenrekeningen bedoeld voor systeemboekingen. Aparte dagboeken voor systeem boekingen welke niet handmatig bewerkt kunnen worden. Logboek financiële systeem. Gebruik maken van systeem rekeningen voor systeem dagboeken. Aparte rekening voor dwangsommen die geïnd zijn.	controle op tussenrekeningen (anders dan de tussenrekeningen die voor systeemboekingen gehanteerd worden). Tijdens VIC geen aanvullende werkzaamheden benodigd.
Loonheffing en sociale lasten, omzetbelasting	Het risico dat aangiften niet juist, tijdig en/of volledig worden ingediend en betaald. Het niet voldoen aan de gestelde termijnen kan leiden tot een boete (negatief resultaat) of verscherpt toezicht vanuit Belastingdienst.	L	Lage financiële impact	* Deugdelijke dossiervorming * Periodieke rondsluiting BTW * Afstemming complexe BTW met externe fiscalist * Salarisverwerking door extern bureau controle salarismutaties door afdeling financiën. Uitbetaling controle door SR medewerker P&O die niet betrokken is bij mutaties.	Geen aanvullende werkzaamheden nodig. Rest risico is zeer laag.
Afboekingen (vorderingen)	Het risico dat niet of onjuist geautoriseerde afboekingen plaatsvinden.	L	Lage financiële impact	* Deugdelijke dossiervorming bij afboeking * Goedkeuring van afboeking debiteuren door directeur boven € 250.	Tijdens opstellen van jaarrekening 100% gegevensgerichte controle op afboeken.
BATEN GR					
GR bijdrage	Het risico dat de baten niet juist of niet volledig worden verantwoord in de financiële administratie. Risico dat de bijdrage en	G	Gemiddelde financiële impact	* Periodieke aansluiting tussen GR bijdrage die gefactureerd is met GR bijdrage volgens vastgestelde begroting. * 2e controle door project controller op berekende kostprijs en GR bijdrage	VIC Concept begroting controle door controller van projecten per begroting.

	de kostprijs in de begroting niet correct berekend zijn met een foutieve Ausgangssituatie als gevolg (voor zowel deelnemers (te hoge of te lage bijdrage) als ODIJ.				
BATEN PROJECTEN					
Subsidiebatén	Onrechtmatige besteding van subsidie middelen met te hoge subsidieverantwoording/ formatiedekking als gevolg. Onrechtmatige bestedingen kunnen leiden tot terugbetaling van de subsidie middelen en daarmee tot een financieel tekort voor ODIJ (wel uitgaven, geen inkomsten).	G	Gemiddelde financiële impact	* Periodieke analyse van de subsidieontvangsten alsmede subsidie uitgaven. De projectcontroller toetst in detail de subsidie uitgaven alsmede de achterliggende subsidievoorwaarden. * Projecten overleg intern maandelijks met verantwoordelijke, directeur , financiën breed en RSB. Per project overleg met Projectmanager en externe partijen gedurende het project. * Gegevensgericht integrale controle van alle project baten en lasten * Analyse per tertaal ten opzichten van de begroting afwijkingen in dossier	Geen aanvullende werkzaamheden 100% gegevensgericht
BATEN DVO en OVERIGE BIJDRAGEN					
Dienstverlenings-bijdragen	Onvolledige of onjuiste verantwoording van de overige dienstverleningsovereenkomsten met een foutieve rapportage tot gevolg. Dit kan leiden tot een hogere GR	G	Gemiddelde financiële impact	* Periodieke analyse van de in rekening gebrachte dienstverleningsbijdragen versus de vastgestelde begroting. * Lijst opstellen en bespreken met Kompas/ projectenoverleg. * Tijdens informeel overleg met controllers (minimaal jaarlijks) presteren van lijst met DVO's en	VIC Baten dienstverleningsovereenkomsten . Controle in rekening gebrachte bedragen met achterliggende bescheiden (contract in JOIN, batenlijst). Analyse t.o.v.

	bijdrage (opvangen van het tekort).			projecten per gemeente. De financial controller van de gemeenten geef je daarmee tools om de DVO's en projecten te controleren. * Periodieke analyse van de afloop van gefactureerde bedragen. * Prestatielevering is opgenomen in onze periodieke rapportage	begroting. Omvang VIC: 10 verkopen per jaar. Daarnaast analyse van de geschreven uren (volledigheidscontrole van de DVO's). Alsmede rapporteren aan externe gemeenten over de dienstverleningsovereenkomsten per externe gemeente.
BATEN OVERIGE					
Makelaars-vergoedingen	Onvolledige of onjuiste verantwoording van de makelaarsfacturen	L	Lage financiële impact	* Facturering makelaarsfacturen op basis van bodeminformatierapporten. * Periodieke analyse van de afloop van gefactureerde bedragen.	Jaarlijks aansluiten output bodeminformatiesysteem met facturatie. Geen aanvullende VIC gezien laag rest risico en beperkte omvang van opbrengst.
INKOPEN					
Verwerken inkomende facturen	Risico van betaling facturen voor niet geleverde diensten/producten.	G	Gemiddelde financiële impact	* Functiescheiding tussen invoer factuur, autorisatie factuur en betaling factuur. * Logfile in SpendCloud van wijzigingen. * Vastlegging geleverde prestatie in SpendCloud/ digitaal dossier JOIN en Insight (waaronder urenstaten, pakbonnen, certificaten, rapporten e.d.)	VIC Inkopen en betalingen- algemene kosten. Controle op autorisatie van de inkoopfacturen vanuit uitdraai audittrail SC. Medewerkers registreren de geleverde prestatie (verwijzing naar Join,

					urenstaat opnemen in SC, afleveringsbescheiden, certificaat in Insight). Periodieke check of het veld in SC is gevuld van prestatielevering. Check op juiste rapportageperiode alsmede correcte boeking BTW. Omvang VIC: Aantal wordt bepaald adhv selectiemethodiek steekproeven accountant
PERSONEELS- EN SALARISADMINISTRATIE					
Personeels- en salarisadministratie	* Het risico dat een te hoog salaris en/of (reiskosten)vergoeding wordt betaald. * Het risico de loonheffing niet wordt afgedragen * Het risico dat de pensioen niet wordt afgedragen * Het risico dat uitbetaling niet plaatsvindt aan rechthebbende * Het risico dat uitbetalingen plaats vinden die niet per CAO	H	Hoge financiële impact	* Deugdelijke dossiervorming in Afas * Nieuwe medewerkers kunnen alleen in functiescheiding in de salarisadministratie worden opgenomen. Flow van mutaties is in systeem met autorisatie geborgd. * De externe salarisadministratie verwerkt de mutatie deze is in bezit van accountantsverklaring. * Variabele mutaties controle door 2 in functie gescheiden collega's P&O en Financiën integraal per loonronde. * Wijziging stamgegevens vindt in functiescheiding plaats. Het systeem dwingt dit af. * Bij salarisuitbetalingen worden opvallende/ grote afwijkingen	VIC op volledigheid en juistheid dossiers . Integrale check voor nieuwe medewerkers en medewerkers uit dienst. Maandelijkse controle op alle mutatie in salarisgegevens. VIC op gebruikers in systemen via logfile ICT

	of lokale regeling zijn vastgelegd * Het risico dat personeelsdossiers niet voldoen aan de wettelijke minima			beoordeeld door een P&O collega die niet bij invoer betrokken is * Invoer loonheffing pensioen en sociale collega's door invoerder administratie in Inkoop systeem, daarna extra controle P&O collega die niet betrokken is bij loonmutaties laatste controle door financial controle. Geen handmatige uitbetalingen. * Declaraties moeten zijn voorzien van originele bewijzen. * verantwoordelijken voor financiën in een team tekenen declaraties voor akkoord.	
--	---	--	--	---	--

Omgevingsdienst IJmond

Postbus 325

1940 AH Beverwijk

0251-263 863

info@odijmond.nl

www.odijmond.nl

18 september 2025 | versie 2.0